

MIÉRT KÜLÖNBÖZIK JÉZUS KÉT NEMZETSÉGTÁBLÁZATA?

SZABADOS ÁDÁM

Máté evangélista is (1,1-17) és Lukács evangélista is (3,23-38) közreadja Jézus nemzetségtáblázatát. A két nemzetségtáblázat sok tekintetben eltér egymástól (pl. a két lista sorrendje fordított, Máté Ábrahámig, Lukács Ádámig megy vissza, a két listában a nemzetségek száma Ábrahám után jelentősen eltér, Dávid után pedig szinte semmi nem egyezik), de én most csak egyetlen különbségről szeretnék írni, mely az egyszerű bibliaolvasónak is azonnal feltűnik: Máténál József Jákób fia, aki Mattáné, aki Eleázáré, aki Elihudé stb., Lukácsnál viszont József Éli fia, aki Mattáté, aki Lévié, aki Melkié stb. Vajon miért különbözik József közvetlen felmenőinek azonossága a két evangélista által közreadott genealógiákban?

Három megoldása létezik a problémának. Kettő ezek közül ismert volt már a második században: az egyik Tertullianus egyházatyáig vezethető vissza, a másik Julius Africanus nevéhez kapcsolódik. A harmadik megoldás viszonylag új, de teológusok körében az egyik legkedveltebb.

1. Viterboi Anniusnak (Kr. u. 1490 körül) szoktak tulajdonítani egy Luther és néhány modern teológus által is támogatott megoldást. Eszerint a két lista közötti különbség abból fakad, hogy Máté József nemzetségtáblázatát írta le, Lukács viszont Máriaét. A megoldás a második századra nyúlik vissza, amikor Tertullianus *De carne Christie* c. művének 20. fejezetében Mária (és nem József) nemzetségtáblázatának nevezte az egyik evangélista listáját, csak ő éppen fordítva látta: szerinte Máté foglalta össze Mária nemzetségtáblázatát, nem Lukács. H. A. Blair Tertullianus álláspontját alátámasztandó módosítást javasol a Mt 1,16 szövegében (a „Jákób nemzette Józsefet, annak a Máriaéé a férjét, akitől Jézus született” mondat helyett „Jákób nemzette Józsefet, és József nemzette Máriaéé, akitől Jézus született”), de ezt az olvasatot D. S. Hoffmann szerint semmilyen szövegmásolat nem támasztja alá (*Dictionary of Jesus and the Gospels*, 258). I. H. Marshall azon az alapon utasítja el Annius és Tertullianus megoldását, hogy minden jel szerint Máté is és Lukács is József nemzetségtáblázatáról ír, nem Máriaééről (*The Gospel of Luke*, 158).

2. A másik korai magyarázat Julius Africanus (Kr. u. 170-245) megoldása. Ennek a lényege az, hogy mindkét nemzetségtáblázat József felmenőit tartalmazza, de Máté József vér szerinti származását, Lukács azonban a jogi vonalat követi. Ez azért lehetséges, mert a levirátus intézménye révén úgy is lehetett valaki egy zsidó férfi jogi értelemben vett fia, ha nem az a férfi nemzette, hanem a testvére. Euszebiosz *Egyháztörténete* hosszabban idéz Julius Africanus leveléből: „Miután Izráelben a nemzetségek neveit természetes vagy törvényi alapon vették – természetes alapon akkor, amikor a leszármazás vérségileg történt, törvényes alapon pedig akkor, ha egy másik testvér gyermeket nemzett elhunyt, gyermektelen testvére nevére... –, ...így mindkettőről említést tesznek a családfák: azokról, akik valódi nemző atyák voltak, és azokról is, akik mintegy nemző atyának számítottak.” (Euszebiosz, 38) Africanus részletesen leírja, hogy József esetében ez hogy történt (Éli,

Mattán, Jákób illetve Melki bonyolult viszonyrendszerében), majd hozzáteszi: „Ez a tudósítás egyáltalán nem alaptalan és kitalált. Az Üdvözítő test szerinti rokonai hagyták ránk ezeket is, akár azért, hogy dicsekedjenek, akár azért, hogy egyszerűen csak tanítsanak minket, de mindenképpen hitelt érdemelnek.” (*Euszebiosz, 39-40*)

3. Létezik a problémának egy harmadik megoldása is, mely viszonylag újkeletű, modern teológusokra azonban így is (vagy talán éppen ezért) erős vonzást gyakorol. A megoldás Lord A. Hervey nevéhez fűződik, és J. G. Machen, F. F. Bruce és I. H. Marshall is hivatkoznak rá. Eszerint Máté Dávid király jogi leszármazottait jegyzi fel, azokat, akik a trón törvényes örökösei lennének, Lukács azonban József tényleges nemzetségtáblázatát mutatja be. Több változata is van ennek az érvelésnek, melyeket Machen egyenként számba vesz (*The Virgin Birth of Christ, 207-209*). Marshall szerint egyik változat sem teljesen problémamentes, hiszen a nemzetségtáblázatokon belül több ponton is kielégítő választ kell adni a felmerülő kérdésekre, de megoldásként mindegyik szóba jöhet.

Egyetértek D. S. Hoffmann, B. Witherington III és I. H. Marshall véleményével, hogy a két nemzetségtáblázat közötti eltérés problémájára biztos választ jelenlegi ismereteink alapján nem adhatunk. Egyik vagy másik megoldás mellett legfeljebb úgy kötelezhetjük el magunkat, ha elismerjük, lényeges pontokon a képzelet tölti ki a tények által betöltetlenül hagyott lyukakat. Annakidején Africanus is tisztázta, hogy bár a József családján belüli sógorházasságokról szóló beszámolók hitelt érdemelnek, minden kétséget kizáró bizonyítékok nem állnak rendelkezésre. Ha valaki engem kérdez, számomra Africanus megoldása tűnik leginkább meggyőzőnek, azzal a végszóval, amit Euszebiosz idéz tőle: „Tehát akár így történt, akár másképp, ennél világosabb magyarázatot senki más sem tud kitalálni, amint én is ezen a véleményen vagyok és mindenki, aki csak értelmesnek számít, és ezzel meg kell elégednünk, mert bár bizonyítékok nem állnak mellette, de jobbat és igazabbat nem tudnak mondani. Mindenesetre az evangélium teljes mértékben az igazságot írja.” (*Euszebiosz, 41*)